

FESTİVALLERİN YEREL KÜLTÜRE VE HALKBİLİM ÜRÜNLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: GÖNEN ULUSAL OYA VE ÇEYİZ FESTİVALİ/FUARI

Özet

Uğur Durmaz¹

Festival kavramı ülkemizde çokça kullanılan ve birçok bölgede yılın belli zamanlarında düzenlenen çeşitli tanıtım, eğlence ve sergi etkinlikleri çerçevesinde yöresel, bölgesel ya da ulusal olarak hizmet veren bir oluşum olarak bilinir. Ülkemizde her bölgede o bölgeye has yetişen bir ürün, bir hayvan cinsi ya da bir halk kültürü ögesi üzerine festivaller düzenlenmektedir. Bu festivallerin birinci amacı genellikle bir ürünü tanıtma ve şehrin sesini duyurma ve şehri tanıtma çabasıdır. Özellikle yöresel çapta düzenlenen festivaller büyük pazarlar olarak nitelendirilebilir. Bu pazarlarda hem ürünlerin tanıtımı yapılır hem de bunların satışı ile maddi bir gelir sağlanır. Bu bağlamda yöreye ait olan bir ürün ekonomik ve tanıtım değeriyle halk üzerinde olumlu etkiler bırakır. Bu şekilde devam eden festivallere her geçen gün bir yenisini daha eklenmekte ve sayıları gittikçe artan festivaller ülkemizin dört bir yanına yayılmış vaziyette çeşitli zamanlarda görülebilmektedir.

İşte bu yazıda da yöresel bir yarışmayla başlayıp daha sonra ulusal festivale dönüşen bir oluşumun işleyişi anlatılarak bu oluşumun kültürel yapıya, halkbilimsel öğelere, ekonomik düzene ve halkın kendi öz benliğine olan etkileri tartışılmaya çalışılacaktır. Özellikle bu yönde seçilen örnek Balıkesir ili Gönen ilçesinde senede bir kez düzenlenen bir festival ya da fuar olarak adlandırılan “Gönen Ulusal Oya ve Çeyiz Festivali/Fuarı”dır. Bu festivalde, adında anlaşılacağı üzere oya ve çeyizler sergilenir ve çeşitli yarışmalara sokulur. Özellikle burada adı geçen oya iğne oyasıdır. Gönen iğne oyasıyla meşhur olan bir ilçedir ve bu festivale de genel manasıyla oya ve çeyiz festivali adı verilmesine rağmen festivalin asıl yapısı iğne oyası üzerin kuruludur. Bu yazıda festivalde adı geçen oyaların tarihi durumu, festivalin başlangıcı, şu anda ki durumu, işleyişi ve bünyesinde barındırdığı etkinlikler sunularak halk kültürüne bir katkı sağlayıp sağlamadığı tartışılacaktır. Bu sayede de festivallerin kültürel değerlerin korunması, geliştirilmesi ve tanıtılması üzerine bir katkısının olup olmadığı sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Gönen, Oya Festivali, İğne Oyası, Gelenek.

¹ Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Doktora Öğrencisi, Öğrenci No: N12149150, email: ugurdurmaz@hacettepe.edu.tr

Abstract

The concept of the Festival in our country, a lot of used and during certain times of the year in many regions, various publicity, entertainment and exhibition activities organized within the framework of local, regional or national is known as a formation that serves as. In our country, every region in that area has grown to a product, a genus of animals or a folk culture festival are held onto the element. The purpose of this festival is to promote a product, and the city's first of the concentrations usually and is an attempt to promote the city. Especially big festivals held regional scale may be designated as markets. This is done in the promotion of both products and markets with the sale of this material provides an income. In this context, regional economic and promotional value of a product that belongs to people's positive impact on leaves. Continuing in this manner, a new one is being added every day to the festival, and the increasing number of festivals has spread to the four corners of our country, the condition can be seen at various times.

This article starts with a regional competition, then turns into a formation to the Festival, explained the functioning of the national cultural structure, folklore elements in this formation, whose own economic order and the public will be to discuss the effects of It. Especially in this direction, in the District of Balıkesir province in the selected sample Gönen once a year a festival or fair called "Gönen National Needle Lace and Dowry Festival/Fair" is. This festival, which implies they exhibited a dowry and a variety of competitions and hold their value. Especially here, said needle is needle lace embroidery. Gönen is a town which is famous with needlework and the Festival in General extent needle lace and dowry festival called the Festival's principal even though the structure is built over the needle lace. In this article, the history of the festival in the beginning of the Festival the situation, needle lace currently hosts within that State, functioning and activities by offering a contribution to the culture is whether people will be discussed. In this way, the protection of cultural values, development of the festival and the question of whether a contribution upon the introduction will be answered.

Keywords: Balıkesir, Gönen, Needle Lace Festival, Needle Lace, Tradition

Giriş

Festivaller geçmişten günümüze toplumların içinde yer alan önemli oluşumlardır. İnsanlık tarihine bakıldığında çoğu uygulamada olduğu gibi festivallerin de dini kaynaklı bir oluşum olduğu fakat günümüze gelene kadar belli değişimler geçirdiği bilinmektedir. Türk Dil Kurumu festival kavramını: “Dönemi, yapıldığı çevre katılanların sayısı ya da niteliği programla belirtilen ve özel önemi olan sanat gösterisi, belli bir sanat ya da sanatçıya ayrılmış gösteri dizisi, bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri, curcuna, düzensiz toplantı, olarak tanımlar” (TDK 1982: 293). Bu tanım geniş bir çerçeveyi kapsamaktadır fakat günümüzde özellikle yerel yapı içinde yapılan festivalleri kapsayan açıklama bir bölgeye has olan ürünler için yapılan gösteriler şeklinde olmaktadır. Festivallerin en basit işlevi olan gösterme ve tanıtma bu tanımda bile ilk karşımıza çıkan anlamdır ancak genel manasıyla festivallerin işlevsel yapısı ve özellikleri daha geniş şekliyle incelenmeye değer yapılardır.

Festivalleri genel manasıyla birer etkinlik olarak görebiliriz. Bu açıdan bakıldığında da etkinliklerin genel özelliklerinin çoğunu festivallerin birer özelliği olarak da sayabiliriz. Etkinlik özellikleri ve buna bağlı olarak da festivallerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: “halka açıktır, temel amacı kutlama veya belli bir temanın sergilenmesidir, yılda bir veya daha seyrek olarak gerçekleşmektedir, başlangıç ve bitiş tarihleri önceden belirlenmektedir, program bir veya birden fazla aktiviteden oluşmaktadır, çoğunlukla soyuttur ve bu doğrultuda etkinliğe fiili katılım deneyimi insanların ilgisini çeken en önemli nedendir” (Ekin 2011: 16). Bu sayılan özelliklere bakıldığında günümüzde düzenlenen festivallerin yukarıda sayılan birçok özelliği kapsadığı açıkça görülebilir. Festivaller genellikle halkın hizmetinde olan kamu alanlarında yapılır ve girişler çoğunlukla ücretsizdir. Özellikle belli ürünlerin adını alan festivallerin içerisinde, bir temanın sergilenmesi ön planda tutulurken diğer etkinlikler halkı oraya çekmek amacıyla yapılan işlerdir. Başlangıç ve bitiş tarihleri bu festivalleri düzenleyen belediyeler, kurumlar ya da topluluklar tarafından daha önceden belirlenir olağanüstü bir

durum olmadıkça bu takvime uyulur. İşte bu özellikleri dikkate alındığında festivaller halkın kendi ürünlerini ve kendi becerilerini göstererek insanların ilgisini çekmek ve bununla da kendi kültürel yapılarını ve şehirlerini tanıtmaya ilgili önemli birer etkinliktir.

Festivallerin bu özelliklerine paralel olarak hem birey hem toplum hem de kültür açısından belli işlevleri mevcuttur. Bu işlevler doğrultusunda festivaller yerelden uluslararası seviyeye kadar benzer işlevleri yerine getirmektedir ki bu araştırmanın konusunu içeren festivalin de işlevleri bu çerçevede değerlendirilebilir. “Festivallerin turizm, eğlence, eğitim, sosyal etkileşim, iş, ticaret ve ilham kaynağı olmak üzere yedi işlevi vardır. Bu işlevleri ile festivaller yöreye ziyaretçi sayısını çoğaltmakta, ekonomik getiri sağlamakta, yöre imajını geliştirmekte ve yerel halkın gururunu arttırmaktadır” (Gül vd. 2013: 214). Bu işlevlerle birlikte karşımıza çıkan yapılanmanın bir diğer işlevi de kültürel ürünlerin ön plana çıktığı festivallerde özellikle kültürel öğenin tanıtımıyla birlikte halkı özendirici etkinliklerin düzenlenmesiyle kültürel öğenin devamlılığını ve gelişmesine olanak sağlamaktır. Bunun sayesinde toplumun içinden gelen geçmiş olan belli uygulamalar, ürünler, oluşumlar varlığını korumakta, yenilenmekte ve genç kuşaklara aktarılmaktadır. İşte Gönen’de düzenlenen festivalin de bu yönden bir kazanımı mevcuttur. Bunu yaparken turizmsel öğelerin kullanılması incelemeyi farklı bir boyuta taşımaktadır. Festivallerle birlikte karşımıza çıkan bu diğer kavram da kültür turizmidir.

Kültür turizmi son dönemlerde değer kazanan bir terim olarak literatüre girmiştir. Özellikle maddi yönün incelenmesi ve maddi yönle birlikte kültürel yapının da önemini vurgulayan bu terimle birlikte bu tarz oluşumlar farklı bir boyut kazanmıştır.

Kültür turizmi kent ve bölge merkezli ürün ve hizmetlerin değerlendirilmesini /katma değere dönüştürülmesini olanaklı hale getirmektedir. Böylelikle yerel kültürel ürün ve hizmetlerin ulusal ve küresel ölçekteki meraklıları tarafından

satın alınması bölgesel ekonomiyi geliştirmektedir. Bu kapsamda bilhassa el sanatlar, giyim kuşam, yöresel mutfak/gıda, hediyelik eşya gibi alanlarda artık üretimin değerlendirilmesi ve ihracata yönelik üretimin gerçekleşmesi sağlanmaktadır (Özdemir 2012: 220).

Daha çok ekonomik bir yapı gibi görünse de ikincil katkı olarak bu ekonomik hareketin sağlandığı ürünün ya da durumun kıymetinin artmasına yardımcı olan bir terimdir. Aslında kültür turizmi terimi bu tarz yöresel festivallerin amacını daha doğru şekilde tanımlayan işlevsel yapısıyla ön plana çıkmaktadır. Yerele yönelen yapısıyla kültür turizmi ifadesi halk yaratmalarının daha değerli kılınmasını sağlamıştır. Ayrıca toplumun bu farkındalığa ulaşmasını sağlaması ve yarattıklarının değerinin bir kat daha arttığının gösterilmesi ile daha farklı bir yapı oluşturmuştur. “Kültür turizminin işlevleri içinde halkların korunması, değerlendirilmesi ve desteklenmesiyle yöredeki yaratıcı bireyler topluluğuna yeni üyeler kazandırabilmektedir. Yine yörede gittikçe zayıflayan ve yok olmak üzere olan gelenekler, zanaatlar veya meslekler, ürünler ve etkinlikler için de yeni yaşam alanları ve vesileleri yaratmaktadır” (Özdemir 2012: 221). Festivallerin genel işlevleri ve festivalleri özel bir çerçeveye içine alan kültür turizminin bu tanımsal yapısı ile doğrudan ya da dolaylı olarak ortaya çıkan sonuçları ile günümüzde yapılan birçok uygulamanın temel yapısını önemli kılmaktadır. İşte burada yapılacak olan incelemede de bu işlevler ile sonuçlar göz önünde tutularak bir değerlendirme yapılacaktır.

Gönen ve İğne Oyası

Gönen Balıkesir iline bağlı olan bir ilçedir. Edebiyat dünyasında Gönen, Ömer Seyfettin’in doğum yeri olarak bilinmektedir. Bununla beraber Gönen tarihi geçmişiyle de önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Bunda en önemli etmen kaplıcaların, şifalı su kaynaklarının burayı bir cazibe merkezi haline getirmesi ve Gönen ovasının tarım için çok bereketli olmasıdır.

Kaplıcalar Gönen ilçesinin turizm etkinlikleri arasında ilk sırada yer alır bu yönüyle Gönen Türkiye’de kaplıca turizminin yapıldığı sayılı yerlerden birisidir. Bu önemli doğal kaynak Gönen’in tanıtımı ve ekonomisi için ilk sırada yer alsa da ilçenin tanıtımında bir diğer önemli etmen de hiç şüphe yok ki iğne oyasıdır.

“İğne oyası, iğnenin üzerine sarılarak oluşturulan iplik halkasının içinden iğnenin çekilmesiyle meydana gelen düğümlerin ya da ilmeklerin üst üste tutturulması işlemidir” (Mersinlioğlu 2007: 134). İğne oyaları için kullanılan malzemeler ip, iğne, kumaş ve bazen de plastik halkalar, tığ, boncuk gibi yardımcı unsurlardır. İğne oyası için kullanılan malzemelerin en önemlisi olan ip geleneksel yapı içerisinde özellikle ipek hammaddeden üretilen iptir ancak gelişen ve değişen teknoloji, hayat tarzı geleneksel yapıyı bir nebze değiştirmiş ve ipek iplik yerini polyester ipliğe bırakmıştır. İğne oyası yapılış bakımından diğer oyalara göre daha zahmetli ve daha incelik isteyen bir el işidir. Kültür içinde kendine el sanatları dairesi kapsamında yer bulmuş ve uzun yıllardır insanlığın eşyalarında kullanılan bir süsleme aracı olmuştur. “İğne oyası kaynaklara göre 12. yy. da Anadolu’dan Yunanistan’a ve İtalya’ya oradan da Avrupa’ya geçtiği anlaşılmaktadır. Anadolu’da 18. yy. boyunca renk, biçim, teknik ve estetik açılardan altın çağını yaşadığı gözlenmektedir” (Mersinlioğlu 2007: 134). Bu tarihi gelişim göz önüne alındığında iğne oyasının Anadolu kaynaklı bir el sanatı olduğunu söylemek mümkündür. İşte Gönen de bu sanattan nasibini almış ve iğne oyasında kendine ayrı bir yer edinebilmiştir.

Gönen’de iğne oyasının tarihi gelişimi ile ilgili kesin bilgilere sahip değiliz. Ancak yapılan inceleme çalışmasında ortaya atılan bir iddiaya göre, iğne oyası Gönen ilçesine dağ köylerinden bir tüccarın vesilesiyle bundan yaklaşık 60 yıl önce gelmiş bir el ürünüdür. Ancak burada karşımıza çıkan iddia toplumsal yapıyı ve köy hayatını göz önüne aldığımızda biraz eksik kalmaktadır. İlk olarak oya sanatı genellikle evde oturup herhangi bir işi olmayan boş zamanı olup bu zamanı değerlendirmek isteyen çoğunlukla kasaba, ilçe, şehir gibi daha

büyük yerleşim yerlerinde yaşayan insanları uğraşlarıdır. Bu yönüyle köy hayatı içerisinde bir kadının yapmakla yükümlü olduğu işler düşünüldüğünde oya yapmak hele de iğne oyası yapmak zor bir uğraş olarak görünmekte. İkinci olarak da oyaların yapımında kullanılan iplikler Gönen yöresi için konuşursak önceleri ipek daha sonradan ise polyester denilen sanayi ürünü ipliklerdir. Bunların köy ortamında hemen ve bolca bulunması üstelik bundan 60 yıl öncesi göz önüne alındığında pek mümkün görülmemektedir. Bu yüzden oyanın Gönen'e köylerden geldiği tezi çok akla yatkın değildir. Bunun yanında oya tarihi ile ilgili bir diğer iddia ise Gönen'in yerlisi eski kuşak ninelerden edinilen bilgilere göre;

1880'li yıllardan sonra oyanın; giyim eşyaları başta olmak üzere ev eşyası ve çeyizlikler için yapıldığı söylenmektedir. 1950'li yıllardan sonra, şehir merkezindeki zengin ve varlıklı ailelere mensup hanımlar, üzerlerinde ve evlerinde süs eşyası olarak kullanmak üzere, dar gelirli kadınlara ücret karşılığında siparişle koza ipliği ile oya yaptırılmış (Demircan 2010) .

Bu iddiayı destekleyecek nitelikte bir diğer bilgi ise yöredeki eski motifler ile ilgili "Gönen Halk Eğitim Merkezinin dosyasında yer alan ve 180 yıl öncesine ait olduğu iddia edilen oya motiflerinin isimlerinin ve yapımında kullanılan malzemenin türünün verilmesi sayılabilir" (Vanlı 2008: 404). Bu bakımdan ilk iddianın aksine bu ikinci tarihi gelişim iddiası daha akla uygun gelmektedir. Yine de tam olarak kesin bir bilginin bulunmaması nedeniyle bu konuda net bir yargıya varmak yanlış olacaktır. Buradan çıkarılacak sonuç ise iğne oyasının Gönen için gerçekten önemli olduğu ve tarihinde yer ettiği.

İğne oyası bu tarihi gelişimle birlikte Gönen için sadece kadınların kullandığı bir süs eşyası olmaktan çıkarak bir ticaret ürünü haline de gelmiştir. Özellikle günümüzde de devam eden ve her hafta salı günü açılan ilçe pazarında sadece oya satan kadınlara ayrılmış olan özel bir bölümün olmasıyla iğne oyasının sanatsal yönünün yanında yöreye, kişilere ve ailelere

ekonomik bir değer olarak önemli sayıldığıının kanıtıdır. Bu yönüyle iğne oyası Gönen kadınlarının ev ekonomisine katkı malzemesi olarak kullanılmakla beraber oyacılık geleneğinin devam ettirilmesini sağlayan önemli bir üründür. Elbette ki bu ekonomik değer sağlayan yapı sadece maddi gelir açısından değerlendirilemez. İşte bu nedenle Gönen ilçesinde bu sanatın canlılığını korumak ve yeni nesillere aktarımını sağlamak amacıyla birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmamıza konu olan festival de bunlardan bir tanesidir.

Gönen Ulusal Oya ve Çeyiz Fuarı

Gönen’de iğne oyası ve çeyizlik eşya yapımı ve satışı ilçenin ekonomik yönünün önemli bir bölümünü kapsar. Bu nedenle de bu tarz el emeği ürünler toplum arasında özellikle de kadınlar arasında değer görür. Özellikle ismini iğne oyasıyla duyurması da sadece Gönen’den değil komşu ilçelerden, illerden hatta yurtdışından bile ticari turistin buraya gelmesini sağlar. Bu ekonomik faaliyetin tanıtımı ve geliştirilmesi için Halk Eğitim Müdürlüğü ve Belediye’nin katkılarıyla bir tanıtım organizasyonu düzenlenir ve bu organizasyon “Gönen Ulusal Oya ve Çeyiz Festivali” olarak anılır.

Bu organizasyonun işleyişi ve varlığı yirmi yıla ancak ulaşabilmiştir. Gönen’de bu tarz özendirici bir faaliyetin gerçekleşmeye başlaması 1995 yılına kadar dayanır. 1995 yılında Gönen Halk Eğitim Müdürlüğü ilçede yapılmakta olan oyaları bir yarışmaya tabi tutmaya başlar. Bu yarışma ile genç kuşaklara iğne oyasının korunması, sevdirmesi, tanıtılması, geleneğin devam ettirilmesi amaçlanmıştır. Bu yüzden de yarışmada sıralamaya girenlere çeşitli ödüller verilmiştir. Yarışma tarihi özellikle Gönen’in milli bir günü olan 6 Eylül Kurtuluş Günü etkinlikleri ile aynı dönemde yapılmaktadır. Bu tarihten önce duyurusu yapılan yarışmanın eleme, tanıtım ve ödüllendirme kısmı 6 Eylül kutlamalarının yapıldığı zamanda gerçekleştirilmektedir. Yani milli bir değerle kültürel bir öğe aynı zemin içinde kullanılmaya başlanmıştır. Kurtuluş Günü kutlamaları dâhilinde yapılan yarışmalar halkın

ilgisinin daha da artmasını sağlamıştır. Aynı şekilde bu yarışma evde kendisi için ya da satış yapmak için oya yapan kadınların kendilerini gösterme şansını onlara vermiştir. “İşte bu yarışma Gönen’in düşman işgalinden kurtuluşunun yıl dönümü kutlamalarında 1995 yılından beri her yıl 1999 (deprem yılı) hariç diğer yıllarda Halk Eğitim Merkezi yönetiminde Gönen İğne Oyası Yarışmaları adı altında yapılmaktadır” (Vanlı 2008: 5). Bu yarışmada değerlendirmeler üç kategoride yapılmaktadır. Her biri farklı özellikler isteyen bu kategorilere katılım serbesttir yarışmacılar ister tek birine isterlerse hepsine katılabilirler. Yarışmalar “Oda Takımı, Başörtüsü, El Çabukluğu” dallarında yapılır. Bunlardan ilk iki tanesinde yarışmaya katılanların iğne oyasını daha önceden yapıp yarışmaya getirmesi istenir son kategori olan el çabukluğu ise kurtuluş günü etkinliklerinde halkın önünde verilen bir süre içinde en hızlı, en düzgün, en güzel, en orijinal motifin yapılması üzerine kuruludur. Genel manasıyla bu yarışmanın kuralları ve değerlendirme şartları şöyle sıralanabilir:

- a. Naylon iplikle yapılması
- b. Potluk oluşturmaması
- c. Motif ortasında iplik kesiminin olmaması
- d. Motif büyüklüklerinin aynı olması
- e. Ürünün temiz olması
- f. İplik uçlarının kısa tutulması
- g. Tekniklerin doğru ve net uygulanması
- h. Kullanılan tekniklerin birbiriyle uyumlu olması
- i. Motif birleştirme yerlerinin düzgün olması
- j. Motifin orijinal olması
- k. Genel görünüş- estetik (Vanlı 2008: 424).

Fotoğraf 1: Oya Yarışması ile İlgili Afiş

Görüldüğü gibi oya yarışması kesin kurallar çerçevesinde değerlendirilir ki aslında bunun amacı iğne oyası geleneğinin düzgün bir şekilde sergilenmesi ve doğru şekilde devam ettirilmesidir. Motiflerdeki orijinallik önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bunun yanında belli bir standart yapının oluşması önemli bir kıstas olarak karşımıza çıkar. Bu şekilde oyaların tanıtımı ve marka değeri artmakta ve oyalar kendini daha iyi bir ekonomik, kültürel değere dönüştürebilmektedir.

1995 yılında başlayan bu etkinlik, ilerleyen zamanlarda yarışmaya olan ilginin artması ve daha büyük bir oluşumu gerçekleştirmek amacıyla sadece bir yarışma olarak kalmamış şimdi de yapılmaya devam eden festivalin başlamasını vesile olmuştur. 1995 yılından itibaren oya yarışmasıyla başlayan bu süreç bir festival olarak karşımıza çıkar. 2004 yılı Gönen ve iğne

oyası için bu açıdan dönüm noktası olur. Bu yıldan itibaren Ulusal Oya ve Çeyiz Festivali adıyla yeni bir dönem başlar. Bu festival yine yarışmanın yapıldığı tarihle eş zamanda yani Kurtuluş Günü etkinlikleriyle kesişen bir vakitte yapılır. Festival yaklaşık bir hafta süren bir etkinlikler dizisi olarak planlanmıştır. Eğer özel bir durum yoksa festival genellikle 30 Ağustos günü başlayıp Kurtuluş Günü olan 6 Eylül akşamı sona erer. Festival ilk dört yıl arka arkaya devam etmiştir ancak festivalin beşincisi iki yıllık bir ara vererek 2008 yılında değil 2010 yılında yapılmıştır. İlk yıllarında sanki Kurtuluş etkinliklerinin bir parçasıymış gibi görünen bu festival zamanla tam tersi bir etki yaratarak Kurtuluş Günü etkinliklerinin artık festivalin bir parçası olması sağlanmıştır.

T.C. GÖNEN BELEDİYESİ
6. Ulusal Oya ve Çeyiz Fuarı

program

6. Ulusal Oya ve Çeyiz Fuarı
05 / 18 Eylül 2011

A-FUAR
05 / 18 Eylül 2011 tarihleri arasında açık kalacaktır.
Fuar Açılışı
05 Eylül 2011 / Pazartesi / 16:00

B- OYA FESTİVALİ

06 Eylül 2011 / Salı
11:00 GÖNEN'İN KURTULUŞ TÖRENİ

07 Eylül 2011 / Çarşamba
20:30 GRUP HOŞ - BEŞ
21:30 KLARNET DİNLETİSİ
Mustafa YILDIR
22:00 **YUSUF GÜNEY**
RAFET EL ROMAN
Yer : Festival Alanı (Yıldız Otel Karşısı)

08 Eylül 2011 / Perşembe
20:30 GRUP KAŞKOL
22:00 **GRİPIN**
Yer : Festival Alanı (Yıldız Otel Karşısı)

09 Eylül 2011 / Cuma
20:30 GRUP GERİLİMDE MANGAL
22:00 **FUNDA ARAR**
Yer : Festival Alanı (Yıldız Otel Karşısı)

Fotoğraf 2: Oya Festivali Programı Afişi

Festival alanı Gönen'in merkezinde yer alan Gönen Parkıdır. Bu park hem alan olarak hem de görünüm olarak festivalin gerçekleşmesine en uygun yerdir. Parkın içindeki sokaklara açılan

tezgâhlar ve tanıtım stantlarıyla birlikte hem iğne oyaları hem de diğere birçok şey görücüye çıkar. Festivalin işleyişine bakıldığında festival başlamadan birkaç gün önce hazırlıklar yapılır ve tezgâhların kurum işlemleri başlar. Bu tezgâhların sahipleri hem Gönen'den hem de çeşitli il ve ilçelerdendir. Tezgâhların hazırlığı ve yerleştirmesi festivalin başlangıç gününe kadar sürer. Başlangıç gününde bir açılış töreni yapılarak yerel halka ve gelen misafirlere festivalin başlangıcı ilan edilir. Bu açılış töreninde çeşitli konuşmalar ve sunumlar yapılır. Bundan sonraki bir hafta boyunca festival etkinlikleri halka açık şekilde sürer. Bu etkinliklerin büyük kısmını park içinde açılan stantlarda yer alan ürünlerin tanıtımı ve satışı alırken bir bölüm etkinlik de çeşitli yarışmalar ve eğlencelere dayalı olarak şehir merkezinde çoklu bir katılımı yapılır. Özellikle festivalin gündüz bölümlerinde belediyenin katkılarıyla yapılan bisiklet ve koşu yarışları ile genç yaşlı demeden bütün halk etkinliğin içine katılmaya çalışılır. Etkinliğin gündüz kısmı genellikle dağınık şekilde devam eder. Halk serbest şekilde fuar alanını gezerek buradaki ürünleri görmeyi tercih eder. Oya yarışmasına katılan kişilerin yaptıkları ürünler de genellikle bir salonda ya da festival alanının içinde oluşturulmuş olan özel bir yerde sergilenerek yarışmacıların yaptıkları ürünlerin tanıtımı sağlanır.

Fotoğraf 3: Festival Alanı Genel Görünüş

Festivalin akşam törenleri ise daha çok halkı bir araya toplayacak olan konserlerin organizasyonu üzerine kuruludur. Belli gecelerde yerel ya da ulusal düzeyde tanınmış olan çeşitli sanatçıların ilçeye gelerek burada verdikleri konserler ile festival akşamlarında halkın bir arada eğlenmesini sağlar. Aynı şekilde bu konserlerin öncesinde ilçenin genç sesleri ve gruplarına da fırsat verilerek kendilerini tanıtılmaları sağlanır. Bu akşam etkinliklerinin bir gecesinde, özellikle kapanış gecesinde, oya yarışmasının seyirci önünde yapılacak olan bölümü yani “El Çabukluğu” kısmı gerçekleştirilir. Yarışmaya katılacak olan kişiler sahneye çıkarılarak burada verilen belli bir sürede halkın önünde iğne oyası yapması istenir. Bu süre sonunda bir jüri yapılan ürünleri değerlendirerek derecelendirme yapar. Bu yarışmanın sonunda da genel manada bütün yarışmaların dereceye girenleri açıklanarak ödülleri teslim edilir. Dereceye giren ürünler sergilenmek üzere alınarak Halk Eğitim Merkezinin sergi salonunda yıl boyunca sergilenir. Festivalin bu son akşamki gösterilerinden sonra festivalin bitişi ilan edilerek katılan herkese teşekkürler sunulur ve bu şekilde bir dahaki seneye yapılacak olan festivale hazırlıklar başlar. İşte bir hafta süren bu etkinlikler sayesinde çeşitli amaçlara ulaşılmış olur. Bu şekilde halk kendi yöresinin kültürel bir faaliyetine katılma ve bunun tanıtımında rol almasıyla festivalin daha canlı geçmesini sağlarken topluluk haline gelerek sosyal yönün gelişmesi ya da rahatlamının sağlanması gibi önemli kazanımlara ulaşır. Festivalin işleyişi ile ilgili bu açıklamalardan sonra festivalin yapısına ve işlevlerine değinmekte yarar var. Özellikle bu festival bir halk kültürü ögesi olan iğne oyasına, Gönen’e, ekonomiye ve topluma neler katmıştır, nelerde olumlu ya da olumsuz etkiler yapmıştır bunları görmek gerekir.

Fotoğraf 4: Halk Eğitim Merkezi İğne Oyası Bölümünün Yaptığı Oyaların Sergisi

Festivalin Kültüre, Yöreye, Ekonomiye Etkileri

Festivaller kendi içersinde pek çok yönden farklı işleve sahiptir. Bu işlevler ışığında düzenlenme nedenleri de değişmekte ya da yapıldıkları yerlere etkileri de farklılaşmaktadır. Bu yönden bakıldığında festivallerin yapılış amaçları ya da yapıldığında yöreye etkileri tartışılması gereken bir konudur. Festivallerin düzenlenme nedenleri genel olarak belli başlıklar altında incelenebilir. Bunlar:

- Toplumun heyecanını ve gururunu arttırmak,
- Toplumun neden benzersiz ve özel olduğunu göstermek,
- Toplumun imajını geliştirmek,
- Toplumun kültürel becerilerini ve yeteneklerini keşfetmesi ve geliştirmesi için fırsatlar sağlamak,
- Özel projeler için gelir sağlamak,
- Bölge halkının sanat ve diğer yaratıcı alanlarda yeni faaliyetlerle uğraşması için fırsatlar sağlamak,

- Bir insanı, tarihi ya da önemli bir olayı onurlandırmak, (Ekin 2011: 23) olarak sıralanabilir.

Dünya’da ve Türkiye’de düzenlenen festivaller incelendiğinde festivallerin genel olarak bu amaçlardan birini ya da birkaçını içerdiği görülecektir. Bu yönüyle bakıldığında Gönen’de düzenlenen festivalin de genel manasıyla amaçları ve etkilerini incelerken “Bu festival Gönen’e ne katmıştır? Oyacılığa ne katmıştır? Geleneksel yapıya katkı sağlamış mıdır? Ekonomik olarak etkileri nelerdir? Kültür ekonomisi bakımından bir etki var mıdır?” gibi sorulara cevap bulmak gerekir.

Genel manasıyla bakıldığında festival Gönen’in yöresel ve bölgesel olarak tanınmasını sağlamıştır diyebiliriz. Zaten kaplıcalarıyla bilinen Gönen bir de oyasıyla artık ulusal çerçevede daha fazla bilinir hale gelmiştir. Bunun oluşmasında öncelikli olarak yöresel olarak düzenlenen yarışmanın daha sonraları ise ulusal çerçeveye yayılan festivalin etkisi büyüktür. Festivalin bu etkisi doğrultusunda Gönen’in misafir sayısı artmıştır. Misafirlerin yanında festivale katılmak isteyen tüccar, pazarlama ve tanıtım firmalarının da ilgisi günden güne artmış ve bir ticaret merkezi olarak kendini göstermeye başlayan Gönen iğne oyasında marka şehirlerden birisi haline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında festivalin olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Bir turizm şehri olarak anılması ve bunun yanında ticari bir oluşuma da ev sahipliği yapması buranın farklı bir şekilde anılmasını ve kalkınmasını sağlamıştır. Tanıtıcı görev sayesinde şehre gelen yöneticilerin de bu uygulamayı canlı tutmak amacıyla hizmetlerini daha düzenli hale getirmiştir. Festivalin özellikle milli bir gün olan Kurtuluş Günüyle birleştirilmesi ve bu kutlamayı da kendi içine dâhil etmesi toplumun bir arada kalma ve kişilerin bağlarını kuvvetlendirme yönüne de vurgu yapmaktadır. Yani bu festival hem Gönen’in tarihi yapısına hem de kültürel dokusuna aynı anda katkı sağlayarak yerel halk ile gelen misafirlerin kaynaşmasını sağlamıştır.

Festivalin geleneksel bir ürün olan iğne oyası üzerine kurulu olması elbette ki bu kültürel öğenin de üzerinde bazı etkiler bırakmıştır. İlk zamanda düzenlenen yarışmalar iğne oyacılığının kadınlar arasında daha cazip bir uğraş olmasını sağlamıştır. Bu yarışmalara girmek için özel oyalar yapılmaya başlanmış ve bu sayede kültürel bir ürün olan iğne oyasının halk içinde daha fazla değer ve ilgi görmesi sağlanmıştır. Bu yarışmalardan sonra ise ortaya çıkan festivalde oyların sergilenmesi ya da satışa sunulmasıyla hem bireylerin gururu ve heyecanı arttırılmış hem de maddi bir kapı olarak iğne oyası yapmak önemli bir yere gelmiştir. Bununla birlikte elbette el emeği olan özen gösterilen oyların yanında daha çok maddiyatın düşünüldüğü kalitesiz ürünlerin de varlığı göze çarpar. Bu yönden bakıldığında festivalin olumsuz etkilerinden birisi herkesin bir taraftan bu işin içine girmesiyle kalitenin düşmesi olduğu söylenebilir. Ancak yine de bu kötü durum es geçilerek daha iyi yönden bakılmalı ve festivalin bir şekilde oyacılığın devamını sağladığı tezi üzerinde durulmalıdır. İğne oyası bu festival ile evlerden tezgâhlara inmiş ve tanıtım göreviyle birlikte bir övünç kaynağı da olmuştur. Ev hanımı vasıflarından başka bir de kadınların el emeği ürünleri üretme gücü ve isteği onları farklı bir statüye taşımıştır. Yarışmalarda alınan dereceler ve maddi ödüllerle birlikte her sene daha farklı ürünler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu da geleneksel hale gelmiş olan bir ürünün çeşitlilik kazanarak devamlılığının sağlandığının göstergesidir. Ürünlerin çeşitlenmesi ve devam ettirilmesinde geleneksel olanın dışına çıkılmaya da başlanmıştır. Geleneksel olarak kullanılan motiflerin yanında kadınların hayal dünyasıyla zenginleşen yeni motiflerin de yapımına başlanmıştır. Geleneksel bir yapının devamıyla başta sayılan işlevlerden birçoğunu içinde barındırdığı ve aslında kültürel yönden festivalin işlevini yerine getirdiğini söylemek yanlış olmaz.

Festivaller genel manasıyla bir tanıtım, turizm organizasyonu olarak görünseler de bu yapının altında çok ciddi bir ekonomik faaliyet zinciri de mevcuttur. Festivallerin ekonomik yapısı ve etkileri şöyle sıralanabilir:

- Etkinliğe/festivale katılan ziyaretçiler tarafından yapılan harcamalar
 - Etkinlik/ festival nedeniyle gerçekleştirilen yatırım harcamaları
 - Etkinliği/festivali gerçekleştirme ile ilişkili organizatör tarafından yapılan harcamalar
- (Kömürcü 2013: 32).

Ekonomik etkileri yönünden festivaller toplumun ve yörenin her türlü kesimi için ayrı bir önem taşımaktadır. Gönen’de düzenlenen oya festivalinin de bu etkileri elbette ki mevcuttur. Festivalin ekonomik katkısı öncelikli olarak oyanın değer kazanmasıyla beraber bu işi yapanlara yöneliktir. Oya ören kadınlar bu ürettiklerini sergileme ve satma şansı kazanırlar. Bu yöntemle de kendi emeklerinin karşılığını ekonomik bir değere dönüştürebilirler. Bu yönden bakıldığında festival ayrıca bir ekonomik gelir kapısı olarak düşünülebilir. Aynı şekilde sadece oya yapanların değil yöre esnafının da bu hareketlilikten yararlandığı bilinmektedir. Esnaf yöreye gelen ziyaretçilerden ve festivale katılan kişilerden belli bir artı ekonomik değer kazanır. Bu da festivalin sadece içinde bulunduğu oluşuma değil yapıldığı şehre de bir katkı sağladığının göstergesidir. Festivalin kişilerin ekonomik yönüne katkısının yanında şehrin düzenlenmesi ve burada gerçekleşecek festivale ev sahipliği yapması için de geçerli olan bir kalkınma planı ve hatta bununla ilgili ekonomik yatırımların da varlığının arttığı bilinmekte, görülmektedir. Yani festival yapılan yer artık gelecek misafirlere daha iyi bir hizmet vermek amacıyla yerel yönetimler tarafından daha önemli hale getirilir ve buralara yapılan yatırımların sayısı artar. Gönen’de festivalin yapıldığı park devamlı olarak bakım altında tutulmakta ve gelenlerin ilgisini sıcak tutmak amacıyla bu bölge önemli bir yatırım alanı haline gelmektedir. Aynı şekilde bu park festival dışı zamanlarda da halkın zaman geçirebileceği bir mekân olarak hizmet vermektedir. Festivalin park için bir diğer yararı sadece festival amacıyla kullanılmayan bir alan yaratması ve buranın şehrin cazibe merkezlerinden biri haline gelmesidir. Belediyenin belli düzenlemelerle burayı canlı tutması hem festivalin gelişmesine hem de şehrin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ekonomik bir girdi

için hazırlanan bu yer ekonomik olarak yine bir döngü halini alarak her sene daha iyiye ulaşmak için geliştirilir. Festivalin düzenleyicileri olarak görünen iki kurum Gönen Belediyesi ve Gönen Halk Eğitim Müdürlüğü bu yönden önemli birer sorumlu haline gelmişlerdir. Festivalin kurulduğu alanda açılan sergilerden alınan maddi gelirleri yine festival alanının düzenlenmesi ve çeşitli masraflara harcayarak ekonomik döngüyü sağlamaya çalışırlar. Bu da kültürel bir faaliyetin festivalleşmesine ve oradan da ekonomik bir gelir kapısı olmasına yönelik olan durumun güzel bir örneği olarak karşımıza çıkar.

Bütün bunların ışığında Gönen’de düzenlenen oya festivalinin iğne oyasının gelişmesine katkı sağladığına onu özendirerek geleneksel yapının devam etmesine yardımcı olduğuna aynı zamanda bir tanıtım aracı olarak da Gönen’in turizm yönünden gelişmesine katkı sağladığını söyleyebiliriz. Aynı şekilde turizm ve tanıtımla birlikte gelişen Gönen’in ekonomik yönden de belli bir hareketlilik kazanmasıyla bölgede bir ekonomik cazibe merkezi haline geldiğini belirtmekte yarar vardır. Ancak festivalle ilgili belli sorunların da olduğunu belirtmekte fayda var. Özellikle son iki yıldır düzenli şekilde düzenlenmeyen festivalin eskiye nazaran eksik bir şekilde icra edildiğini ve programın değiştiğini özellikle son zamanlarda Ramazan ayına gelen bu festival tarihlerindeki oynamanın ve bu yüzden de gerekli ilgiyi görmemesinin acı bir gerçek olduğunu belirtmeliyiz. Aynı şekilde son yapılan festivallerde göze çarpan bir diğer durumda artık festival alanında açılan tezgâhların çok az bir kısmının gerçekten iğne oyasına ayrıldığını ve burada açılan tezgâhlarını çoğunun farklı iş sektörlerinin tanıtımı için kullanıldığını belirtmekte fayda görmekteyiz. Bu durum elbette ki festivalin mantığı içerisinde uygun görülebilecek bir durumdur ancak sorun şudur ki festivale adını veren iğne oyalarının ve çeyiz malzemelerinin yerini daha farklı ekonomik alanların ve şirketlerin alması rahatsız edici ve amaca uygun olmayan bir durumdur. Bu durumun düzenlenmesi ve belli sınırlandırmalarla iğne oyasının tanıtımının artırılması en birinci öncelik olmalıdır. Eğer ki

gerekli düzenlemeler yapılır ve festival ilk zamanlarındaki plan ve programla ilerlerse hem yöreye hem de kültürel yapıya katkısı daha da artacaktır.

Sonuç

Sonuç olarak Gönen Ulusal Oya ve Çeyiz Festivali ile ilgili bu incelemede festivallerin genel özellikleriyle beraber burada düzenlenen festivalin içeriğinin uygunluğunun kıyaslaması yapılmış ve düzenlenen festivalin kültürel bir öge olan iğne oyasına katkısının ne derecede olduğu gösterilmek istenmiştir. Yapılan festivalin başlangıcının bir yarışma olması ve ilerleyen zamanlarda içerisine farklı etkinliklerin de girerek bir fuara ve festivale dönüşmesi onun hem etki alanını kuvvetlendirmiş hem de içeriğinde çeşitlenmelerin olmasını sağlamıştır. Bu çeşitlenmelerle birlikte belli bir hız kazanan festival hitap ettiği kitleyi de tanıtım ve çeşitli organizasyonlarla genişleterek adını duyurur hale gelmiştir. Bu sayede de Gönen iğne oyası markalaşan bir değer olarak kültürel ve geleneksel yapısının yanında önemli bir tanıtım ögesi de olmuştur. Bu da festivallerin etkisinin en önemli kanıtlarından bir tanesidir. Festivalin bu büyük yapısı sayesinde iğne oyacılığı gençler tarafından da daha çok tanınmış ve özellikle kadınların ekonomik bir gelir kapısı haline gelmiştir. Aynı zamanda kültürel faaliyetin unutulması engellenerek gelecek nesillere de bu önemli el işçiliğinin miras kalması sağlanmıştır.

Bunun yanında festivalin ekonomik yönü de hem yöreye hem de insanlara bir kaynak oluşturmuş ve gelir seviyelerinde belli artışın olmasını sağlamıştır. Ayrıca kişilerin maddi gelirinin yükselmesiyle artan alım gücü sayesinde bireysel huzur ve özgürlük ortamı oluşmuştur. Bu etkisiyle de kişilerin kendilerine güveni artmış ve sosyal gelişimi yüksek olan bireylerin ortaya çıkması sağlanmıştır. Ekonomik bir faaliyetin kültüre etkisiyle de kültür ekonomisi bakımından bir inceleme alanı doğmuş ve kültür-ekonomi ilişkisi daha da açık şekilde görünür olmuştur.

Kaynakça

Demircan, A.Kadir. *Gönen İğne Oyası*, 2010,

<http://www.kesiftv.net/?newUrun=1&Id=773005&CatId=ks101690&Fstate=&/G%C3%B6nen-%C4%B0%C4%9Fne-Oyas%C4%B1>

Ekin, Yakın. “Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller ve Antalya Altın Portakal Film Festivali’nin Yerel Halk Üzerindeki Sosyal Etkileri Konulu Bir Araştırma”. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, 2011.

Gül, Kudret vd. “Yerel Festivallerin Etkinliğine Bağlı Ziyaretçi Kazanımları: Sındırgı Yağcıbedir Festivali Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2013, C. 18, S.2, s 213-239.

Kömürcü, Gizem Beyaz. “Etkinlik Turizmi Çeşidi Olarak Festivaller: Bozcaada Yerel Tatlar Festivali Örneği”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 2013

Mersinlioğlu, F.Munise. “Yalova İli İğne Oyaları”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, 2007.

Özdemir, Nebi. *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi Seçki*. Ankara: Hacettepe Yayıncılık, 2012.

Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1982.

Vanlı, Ayla Yaren. “Balıkesir İli Gönen İlçesi İğne Oyaları ve Halk Eğitim Merkezinin İğne Oyacılığına Katkısı”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, 2008.

Fotoğraf Kaynakçası

Fotoğraf 1: Nedim Kıran, (Gönen Belediyesi Basın Danışmanı) Özel Arşivi

Fotoğraf 2: Nedim Kıran, (Gönen Belediyesi Basın Danışmanı) Özel Arşivi

Fotoğraf 3: Nedim Kıran, (Gönen Belediyesi Basın Danışmanı) Özel Arşivi

Fotoğraf 4: Nedim Kıran, (Gönen Belediyesi Basın Danışmanı) Özel Arşivi